

Noves tecnologies i patrimoni cultural

Jornada científica. Museu Episcopal de Vic.

Carme COMAS i SURIÑACH*

Museu Episcopal de Vic

Dani FONT i MONTANYÀ**

Bisbat de Vic

RESUM

La jornada científica «Noves tecnologies i patrimoni cultural» va tenir lloc al Museu Episcopal de Vic el dilluns 1 de desembre de 2008. Va ser organitzada pel Museu Episcopal de Vic i per la Delegació Episcopal del Patrimoni Cultural del Bisbat de Vic, i va comptar amb la col·laboració de l'empresa Nub3D i de la Universitat de Vic. Al llarg de la jornada, inaugurada per l'Hble. Sr. Josep Huguet, conseller d'Innovació, Universitats i Empresa de la Generalitat de Catalunya, es va presentar el resultat dels treballs realitzats en la reproducció d'obres d'art del MEV, es va reflexionar sobre la irrupció de les realitats digitals en els processos historiogràfics, i es van donar a conèixer les noves possibilitats que la tecnologia ens ofereix en el camp del patrimoni cultural.

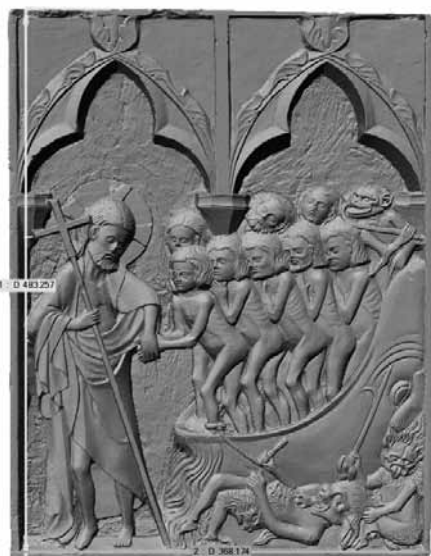
Paraules clau: noves tecnologies, patrimoni cultural, reproducció d'obres d'art

ABSTRACT

New technologies and Cultural Heritage. Scientific Conference. Museu Episcopal de Vic

The scientific conference «Noves tecnologies i patrimoni cultural» (New Technologies and Cultural Heritage) took place in the Museu Episcopal de Vic on Monday the 1st December 2008. It was organized by Museu Episcopal de Vic and Episcopal Delegation for Cultural Heritage of Vic Diocese, with the collaboration of the firm Nub3D and the University of Vic. The Conference was inaugurated by Hble. Josep Huguet, Councillor of Innovation, Universities and Enterprises of the Government of Catalonia. In the meeting, the results of reproduction tasks on some art pieces of the MEV were presented, the irruption of digital realities in the historiographical processes was discussed, and new possibilities offered by technology in the field of cultural heritage were brought to the public's attention.

Key words: new technologies, cultural heritage, reproduction of art pieces

[fig. 1] Fitxer STL resultat de la digitalització de la fig. 1

[fig. 2] Bernat Saulet i taller, *Retaule de la passió, mort, resurrecció i ascensió de Crist*. MEV 576. Detall: *Descensus ad Inferos*

Actualment les noves tècniques digitals de reproducció d'obres d'art són un valuós recurs al servei de les institucions patrimonials. Inicialment les tècniques de digitalització foren concebudes per a una utilització industrial. Avui, especialistes, tècnics, restauradors i responsables en difusió poden utilitzar aquestes noves vies digitals per a la conservació, restauració, estudi i difusió del nostre patrimoni.

En el cas del MEV, la utilització de les noves tecnologies al voltant de la digitalització en 3D ha vingut provocada per la demanda de còpies físiques d'obres conservades al seu fons. L'aplicació de la tecnologia digital ha fet possible la creació de còpies d'obres en què no es podien utilitzar, per qüestions de conservació de la peça, les tècniques tradicionals d'emmotllat.

El sistema d'escanejat en 3D presenta tres grans avantatges. El primer és la precisió total del document digital resultant [fig. 1] respecte de la peça d'origen [fig. 2], amb un marge d'error en les mesures de dècimes de mil·límetre. El segon és la innocuïtat respecte a la peça original, ja que el sistema es duu a terme amb una emissió de llum adaptada a les exigències de conservació dels museus quant a control de luminància, a l'eliminació de bandes ultraviolades i infrarojos i a un mínim temps d'exposició, i també perquè s'utilitza la tecnologia MML, que permet realitzar mesures sense tenir cap contacte amb l'obra. El tercer és la compatibilitat del document digital resultant amb diferents sistemes de producció industrial de la rèplica, tals com el mecanitzat o la impressió 3D. Cal tenir present també que el document resultant de la digitalització és

ja, per si, un document sobre el qual els historiadors de l'art poden fer les seves hipòtesis sobre possibles procedències, conjunts dispersos i reconstruccions. Pot servir també als restauradors i conservadors per planificar la forma dels suports o la reconstrucció d'algunes parts, entre d'altres possibilitats.

El MEV ha utilitzat aquesta tècnica en reproduccions diferents. Fou el primer cas la reproducció del retaule de la Passió, obra de l'escultor Bernat Saulet, del segle XIV, feta en alabastre, per tal d'instal·lar-ne la rèplica al monestir de Sant Joan de les Abadesses, lloc de procedència. La complexitat de l'obra fa que encara estigui en procés d'execució [fig. 6]. Un altre treball notable ha estat la realització d'una còpia de la Mare de Déu de Boixadors, una obra que ja s'ha col·locat a l'església parroquial de Sant Pere de Boixadors, a l'Anoia [fig. 3 i 4]. I el cas més recent ha estat el d'una escultura gòtica, la Mare de Déu de les Neus, que es trobava en una façana d'un carrer de la ciutat de Vic. La contaminació atmosfèrica accelera el deteriorament de les obres exposades a la intempèrie i és per això que aquesta obra de titularitat pública va ser dipositada al MEV per tal de preservar-la, substituint-la per una còpia a petició de l'Ajuntament de Vic.

Per reflexionar sobre l'aplicació de les noves tecnologies en la rèplica d'obres d'art i per donar a conèixer les experiències que s'han realitzat al Museu Episcopal de Vic (MEV) amb tecnologia digital 3D, el MEV i la Delegació Episcopal del Patrimoni Cultural del Bisbat de Vic van organitzar la jornada científica «Noves tecnologies i patrimoni cultural», que va tenir lloc el passat 1 de desembre de 2008 al MEV.

[fig. 3] *Mare de Déu de Boixadors*. MEV 10634

[fig. 4] Reproducció de la *Mare de Déu de Boixadors*, resultat de la digitalització de la figura 2

Dirigida per Carme Comas, cap de l'Àrea de Difusió i Acció Cultural del Museu Episcopal de Vic, i per Dani Font, coordinador de la Delegació Episcopal del Patrimoni Cultural del Bisbat de Vic, la jornada va comptar amb la col·laboració de l'empresa barcelonina Nub3D i de la Facultat d'Empresa i Comunicació de la Universitat de Vic.

La jornada tingué dos canals d'informació. Per una banda, es presentaren un seguit de ponències d'especialistes en diversos camps del patrimoni cultural; i de l'altra, es pogueren veure *in situ*, durant tot el dia, diferents projectes que, en l'òrbita del MEV, s'han realitzat o s'estan realitzant en aquests moments en els quals l'aplicació de noves tecnologies ha tingut un pes decisiu. Comptà amb 61 inscrits, provinents de diferents àmbits de les noves tecnologies i del patrimoni cultural. S'hi inscrivieren, bé a nivell particular bé a nivell institucional, professors universitaris, restauradors i conservadors, museòlegs, gestors culturals, arqueòlegs, historiadors de l'art, guies turístics, estudiants, i periodistes provinents de tot l'àmbit geogràfic català.

La presentació de la jornada va anar a càrrec de l'Hble. Sr. Josep Huguet, conseller d'Innovació, Universitats i Empresa de la Generalitat de Catalunya, que remarcà la importància

[fig. 5] Un moment de la visita a la sala 5: explicació del procés de reproducció

que l'aplicació de les noves tecnologies té per a la difusió cultural i turística del patrimoni, i del Sr. Josep Maria Riba, director del Museu Episcopal de Vic, que posà l'accent en la voluntat del MEV de comptar amb els millors instruments per estudiar i conservar el patrimoni. Aquesta presentació comptà amb la presència de la Sra. Assumpta Fargas, rectora de la Universitat de Vic, i en acabar es féu una visita amb les autoritats pels espais on s'exposaven els diferents materials i projectes relacionats amb la jornada [fig. 5].

El primer bloc de ponències tractà sobre les reproduccions d'obres d'art i l'experiència del MEV. Inicià l'exposició el Sr. Dani Font, coordinador de la Delegació Episcopal del Patrimoni Cultural del Bisbat de Vic, que parlà de les diferents vessants del patrimoni cultural religiós, i de la creació i la instal·lació de còpies de les obres d'art conservades en els museus en els llocs de procedència com una solució prou vàlida. A continuació parlà la Sra. Judit Verdager, cap de l'Àrea de Registre d'Obres d'Art, Restauració i Conservació Preventiva del MEV, que després de fer un exhaustiu repàs a l'evolució de la creació de còpies al llarg de la història, parlà de les condicions tant tècniques com de control que es demanen per a la realització de còpies d'obres del Museu, i presentà els diferents projectes que s'han fet al MEV utilitzant les noves tecnologies. Tancà el primer bloc de ponències la

participació del Sr. Jorge Rodríguez, director de l'empresa Nub3D. Nub3D ha estat l'encarregada de les digitalitzacions que s'han fet al MEV, i el seu director explicà les característiques tècniques del seu procés de digitalització en 3D i els resultats que se n'obtenen.

El professor de la Universidad Complutense de Madrid Dr. Arturo Colorado fou el següent ponent. Havia estat convidat per la Facultat d'Empresa i Comunicació de la Universitat de Vic, i va ser presentat pel Sr. Santos Mateos, professor d'aquesta facultat, qui remarcà del ponent la seva precocitat a l'hora de detectar, en la dècada de 1990, la profunda revolució que causarien les noves tecnologies en el món de l'art i la seva historiografia. Colorado parlà de la necessitat d'estar alerta per part dels historiadors de l'art de la multiplicitat de modificacions que les noves tecnologies –el llenguatge hipermèdia– comportaran a nivell de creació, divulgació, comunicació i didàctica, i de l'aparició del «lectoautor», és a dir, de la interactivitat com a factor inqüestionable.

El darrer bloc de la jornada tractà de la utilització de les noves tecnologies en els estudis historiogràfics i en el camp de la restauració. L'inicià el Sr. Santiago Alcolea, director de l'Institut Amatller d'Art Hispànic, qui mitjançant exemples visuals espectaculars, obrí tot el ventall de possibilitats que el tractament digital de la imatge ofereix en el camp de la investigació històrica sobre l'obra d'art. Tancà el darrer bloc, i per tant la jornada, la ponència del Sr. Àlex Masalles, restaurador del Museu Nacional d'Art de Catalunya. Masalles exposà la complexa restauració de l'escultura grega de l'Esculapi, per a la qual es valgueren en múltiples parts del procés de les tecnologies de digitalització, fet que els donà una molt major qualitat tant en la diagnòsi i el plantejament de la restauració com en la seva execució.

A banda de les ponències, els assistents a la jornada van poder veure i estudiar els diferents projectes que, en l'òrbita del MEV, s'han realitzat o s'estan realitzant en aquests moments en els quals l'aplicació de noves tecnologies ha tingut un pes decisiu. Així, hi havia instal·lats quatre ordinadors on es tenia lliure accés als documents digitals resultants de la digitalització en 3D. Es podien consultar, entre d'altres, els escanejats del retaule de Bernat Saulet [fig. 2],

[fig. 6] El Retaule de Bernat Saulet, amb exposició dels diferents estadis del procés de reproducció

de la Mare de Déu de Boixadors, i els dels relleus provinents de la catedral romànica de Vic, actualment conservats al Victoria & Albert Museum de Londres, al Museu de Belles Arts de Lió, a la Nelson Gallery and Atkins Museum de Kansas City o a la Memorial Art Gallery de la Universitat de Rochester, als EUA. Es trobaven en funcionament els aparells que s'utilitzen en el procés de digitalització tridimensional, i es projectava un audiovisual, creat expressament per la jornada, on s'explicava amb detall totes les fases del projecte de creació d'una còpia, amb imatges realitzades durant el procés de treball de peces relacionades amb el MEV. El darrer element expositiu era el resultat del procés de reproducció del retaule de la Passió, obra de Bernat Saulet [fig. 6]. Davant del retaule original, a la sala gòtica del MEV, s'hi exposaren tres còpies de compartiments d'alabastre. Les rèpliques exposades es trobaven en diferents fases d'execució, des del compartiment tot just sortit del sistema de mecanitzat de tres eixos, passant per una escena mecanitzada i parcialment retocada per l'escultor i fins al compartiment completament acabat.

La jornada finalitzà amb satisfacció tant per part del públic com per part de totes les institucions que participaren en l'organització, i amb la intenció de donar continuïtat a aquesta trobada.

NOTES

*Cap de l'Àrea de Difusió i Acció Cultural

Museu Episcopal de Vic

Pça. Bisbe Oliba, 3

08500 Vic (Barcelona)

ccomas@museuepiscopalvic.com

**Coordinador

Delegació Episcopal de Patrimoni

Bisbat de Vic

C/ Santa Maria, 1

08500 Vic (Barcelona)

patrimoni-cultural@bisbatvic.com